

Унікальна пам'ятка українського народу

(до 450-річчя Пересопницького Євангелія)

«Книги — морська глибина,
Хо в них пірне аж до дна,
Той, хоч і труду мав досить,
Дивнії перла виносить».

І.Франко

Про що може розповісти давній рукопис? Найчастіше у нього не має ні автора, ні назви. Пересопницьке Євангеліє – одна з небагатьох рукописних книг, історія створення якої описано в самому рукописі.

Пересопницьке Євангеліє було написано в 1556-1561 роках у монастирі князів Заславських при церкві Святої Тройці та в Пересопницькому монастирі на Волині (зараз Ровенська область).

Із тексту Євангелія дізнаємося, що ця величезна робота була виконана двома ченцями: протопопом Михайлом Васильовичем Саноцьким і архімандритом Пересопницького монастиря Григорієм. Перекладачі подбали, щоб нащадки знали про фундаторів цієї праці, а також і їхню особисту подвижницьку працю. Перший лишив своє ім'я в кінці кожного Євангелія: в Євангеліях від Матвія і Іоанна він назвав себе *"Михаилом Васильевичем, протопопом Саноцьким"*, в Євангелії від Марка – *"многогрешным рабом Михаилом"*, а в Євангелії від Луки – *"писарем Михаилом Васильевичем из Санока"*. Другий засвідчив свою авторську роботу такими словами: *"Тыи книги чтыри Евангелія святое устроены кроткимъ, смиреннымъ и боголюбивымъ иеромонахом Григорием Архимандритомъ Пересопницким"*.

Не відомо, яку освіту отримали Григорій Пересопницький і Михайло Саноцький, але судячи із якості перекладу і приписок, вона була достатньо

високою як на той час. Григорій Пересопницький і Михайло Саноцький зробили свій переклад "для лучшего выразумления люду христіанского посполитого".

Рукопис Пересопницького Євангелія становить собою книгу, переплетену в дубові дошки, обтягнуті зеленим оксамитом. Написано воно чорнилами на пергамені красивим письмом. Приписки, вставки і післямови виконані, як висловилися автори, *"дробнымъ письмомъ"*. Заголовки написані золотою в'яззю. Під сторінками в кожному із чотирьох Євангелій відмічені червоними чорнилами так звані зачала, які пояснюють, як потрібно читати тексти в церкві. Книга складається із 63 зошитів і 960 сторінок.

Пересопницьке Євангеліє є першою в Україні церковною книгою, перекладеною із книжної церковнослов'янської на староукраїнську мову: із *"языка болгарского на мову рускую"*. Початок цій роботі поклали монахи Троїцького монастиря у селі Двірці (на Рівненщині) у 1556 р., а завершили ченці Пересопницького монастиря (також на Рівненщині) у 1561 р.

Пересопницьке Євангеліє не було опосередкованим явищем, а відбивало один із етапів східнослов'янського православного самоусвідомлення, а також і становлення української мови. Звичайно, це ще не та українська мова, яку ми знаємо після Івана Котляревського. В ній багато чого зберігалося від давньоруської, помітні також впливи польської мови і навіть чеської, слова і вирази якої вживалися у польській мові до XVI ст., разом з тим, перекладачі внесли у працю нові риси народної розмовної мови XVI ст., причому не лише в лексику, але й у фонетику та граматику.

Пересопницьке Євангеліє було написане в часи пошуку українців власної культурної, мовної та релігійної ідентичності.

Дивно, але про Пересопницьке Євангеліє пам'ятали та користувались ним протягом століть. Обкладинку рукопису змінювали не менше ніж три рази. На сторінках є позначки зроблені різними мовами, які належали до різних епох. На перших сторінках – напис українською мовою, зроблений І.Мазепою, про передачу Євангелія єпископу Переяславському. Є також

написи латинською мовою, це свідчить про те, що певний час рукопис знаходився в Переяслівській семінарії. Вже у XX ст. Євангеліє знаходилося у Полтавській бібліотеці, потім у музеї Києво-Печерської Лаври.

Припускали, що в роки Великої Вітчизняної війни Євангеліє було знищено. Знайшов рукопис професор Київського університету С.І Маслов у архіві Києво-Печерської лаври в невеличкому сундучку. Чиїсь добрі руки врятували цей безцінний скарб. За ініціативою професора книгу передали до Національної бібліотеки України ім. В.Вернадського.

Під час інавгурації президента України в грудні 1991 р. Пересопницьке Євангеліє було вперше використано як символ державності. На ньому присягав на вірність Україні Леонід Кравчук. Саме з того часу з'явилась традиція присягати на цій книзі Президентам України.

У серпні випнюється 450 років Пересопницькому Євангелію й тому 2011 рік оголошений Роком Української Першокниги.

В історії кожного народу знайдеться небагато книг, які він через віки зберігає й відносить до особливих, знакових, символічних, вважає їх своїми реліквіями та священною пам'яткою. Пересопницьке Євангеліє належить саме до таких книг.

Н.В.Тільняк, Л.М.Сидоренко, викладачі кафедри української мови,
літератури та культури, ФЛ